

W. H. C. C.
46

Kvinnornas nattarbete.

1906

I fråga om nattarbete i fabrikerna har framhållits den skadliga invärkan detsamma måste ha såväl i kroppsligt som sedligt afseende på kvinnan. Hennes svagare kroppskonstitution toge lätt skada af det i hög grad ansträngande nattarbetet. Man har framhållit nattarbetets upplösande invärkan på familjelifvet, åberopat sig på utlandets föredöme, där flerstädes förbud mot nattarbete för kvinnan blifvit genomfördt och betraktat det som ett efterblifvande, att de nordiska länderna försummat införandet af en dylik reform.

Då det emellertid är fråga om ett så allvarligt ingripande i kvinnans hela ekonomiska och därmed sammanhängande sedliga lif, torde det icke vara ur vägen att från flere sidor belysa och granska en sådan inskränkning af hennes själf försörjningsrätt.

Principen, att speciellt kvinnan skulle förbjudas utföra nattarbete, strider mot hela vår nuvarande utvecklingsståndpunkt. Hon har nyligen blifvit i statslifvet förklarad myndig, och nu vill man genom lagbestämmelser beröfva henne arbetsfriheten. Härigenom begränsas hennes frihet att af lifvet göra hvad hon själf med bästa förnuft i sin lefnadsställning förmår. Hon har sålunda blifvit i teorin myndig förklarad, men hotas genom allt flere förbud med att själfbestämmelserätten i praktiken upphäfves.

En obestridd sanning är, att nattarbete icke är nyttigt hvarken för man eller kvinna. Och såsom arbetsprodukt är det oftast dyrare och sämre än dagarbetet. Men då det likväl stundom icke kan undvikas, bör detsamma lönsättas i förhållande till den drygare arbetstungan. Må man fordra betydligt högre lön för nattarbetet samt möjligen få detsamma, på grund af den större arbetstunga det medför, minskadt beträffande antalet tim-

mar mot söndag, så bortfaller det, där det kan undvaras, såsom härintill allt mer af sig själf utan lagbestämmelser.

Där nattarbete förekommer i fabrikena är, såsom känt, arbetet fördeladt i skiften med turvis dag- och nattarbete under hvarannan vecka. Enhvar har sin detalj att utföra. Den som då icke är med om nattarbetet kan i de flesta fall i små fabriksförhållanden icke heller få arbete under dagskiftet. Genom att lagligen förbjuda kvinnan nattarbete, fråntager man henne alltså också möjligheten att få dagarbete vid de flesta fabriker, där nattarbete förekommer. Då engagera fabrikena naturligtvis endast manliga arbetare, som ha rättighet att tura om i båda skiftena, ty det är ju inte tänkbart, att t. ex. mindre fabriker hos oss på ödelandsbygden skulle kunna hålla sig med särskild manlig natt- och kvinnlig dagpersonal, då nattarbetet ofta på grund af ringare varuomsättning endast tidtals pågår. Fabriken måste under sådana förhållanden försöka använda den arbetskraft, dels tillfällig, dels stabil, som å orten står till buds. Många äro de kvinnor, som sålunda i sin hemtrakt endast tidtals äro sysselsatta i fabriksarbete, äfven s. k. säsongarbete. Genom det tillfälliga fabriksarbetet upphjälpa de i betydlig grad sin och familjens ekonomi, för den tid de däremellan ägna sig åt landtliga arbeten och hemsysslor. Bland sådant säsongarbete må framhållas t. ex. vår öfver hela landet vidt utbredda sågindustri, där öfverallt ett antal mest äldre kvinnor under sommarmånaderna äro sysselsatta med inom sågen förekommande lättare arbeten. Dessa sågarbeterskor förefalla öfverhufvudtaget raska, hurtiga och glada, måhända just till följd af sitt rörliga arbete ute i luften. Ja, inom landets arbeterskekår torde de, oaktadt nattarbetet, förete det friskaste utseendet.

Beträffande det att kvinnans svagare kroppskonstitution skulle taga skada af nattarbetet, må man, utan att bestrida nattarbetets skadliga invärkan på hvarje människa, man som kvinna, erinra sig det kända faktum, att kvinnan just i nattarbete, såsom moder till många barn, i alla ti-

der fått visa sin stora uthållighet och styrka. I arbetarfamiljer med »år och barn», där modern icke har tillgång till hjälp af tjänare, är hon ej i tillfälle att ens såsom skiftesarbeterskan sofva hvarannan vecka sin dag eller natt i ro. Såsom sjuksköterska fordras det också af henne regelbundet nattarbete, hvori hon visat en förundransvärd uthållighet.

Under nuvarande förhållanden fördelas nattarbetet i fabrikena mellan man och kvinna. Med införandet af den föreslagna sakernas ordning komme nattarbetet att uteslutande belasta den manliga arbetaren öfverallt, där kvinnan kunde bli antagen i dagskiftet. Äfven den manliga fabriksarbetarens hälsa skall lida af enbart nattarbete! Det har också med rätta påpekats, att då kvinnans lön i de flesta fall är lägre än mannens, skulle genom en sådan anordning produktionskostnaderna ökas så, att fabriksägarna än mer vore frestade att göra lagöfverträdelser genom användandet af växande ynglingar i nattarbete i stället för kvinnor, hvarigenom den hygieniska vådan blefve än större. Detta förhållande vore icke heller lätt öfvervakadt i båda skiftena af ett ringa antal yrkesinspektörer. Man har från arbetarhåll invänt, att arbetslokalerna kunde byggas dubbelt så stora, så skulle hvarken af män eller kvinnor erfordras nattarbete. Men saken är icke lika lätt arrangerad som utfänt ty det är ju icke blott lokalernas storlek som betinga nattarbetet. Maskiner, uppsikt, allt måste fördubblas och produktionen i förhållande till omkostnaderna minskas då i så hög grad, att vår unga industri genom en sådan anordning måhända icke ännu kan försvara sig mot den utländska konkurrensen.

Det har framhållits, hurusom kvinnans nattarbete värkar upplösande på familjelifvet. Det kan naturligtvis i detta fall icke bli fråga om annat än den gifta kvinnan. Men betänker man, att enligt föreliggande uppgifter i berättelsen öfver undersökningen af textilindustrin under år 1902, kvinnor användas i nattarbete endast i *undantagsfall*

eller i ett så ringa antal som 2% (inom andra industrier än mindre t. ex. i pappersindustrin), och att arbeterskorna vid våra fabriker till öfvervägande antal utgöras af ogifta, änkor och barnlösa kvinnor, så måste utaf dessa 2% natt-arbeterskor endast en mycket liten bråkdel utgöras af nattarbetande hustrur, hvilket är ganska själfallet, då man måste antaga, att knappast någon människa, hvarken man eller kvinna, utan tvingande skäl sysselsätter sig med natt-arbete.

Skall då ett lagförbud fås till stånd, riktadt emot alla kvinnor, äfven ogifta och änkor, för att ett ringa antal hustrur — oftast af ytterst tvingande omständigheter, en man som super upp arbetsförtjänsten och lämnar hustrun att ensam försörja familjen o. s. v. — måtte förhindras att genom nattarbetet »invärka upplösande på familjelifvet.» Att familjelifvet lider däraf, att en del familjemedlemmar sofver om dagen och arbetar om natten, är en obestridd sanning, om det sedan gäller man eller hustru. I arbetar-hem framträder detta faktum på ett i ögonen fallande sätt, då modern för att undgå familjeförvecklingar med ängslan och ytterlig ansträngning ofta förgäfvets söker hålla den lifliga och omedvetna barnskaran tyst, för att icke i det enda gemensamma rummet störa den sofvande fadern.

Man har sagt, att då nattarbete förekommer endast i ringa utsträckning hos oss, ett förbud icke i någon väsentlig grad komme att värka rubbade vare sig på industrins- eller arbeterskornas ekonomiska ställning. Dess lättare vore därför förbudets genomförande.

Men man kan för visso försvara motsatsen af samma skäl: Hvarför skall för några fås skull, hvilka möjligen kunna undvara detta arbete, ett förbud utfärdas, gällande också alla dessa olyckliga unga och äldre kvinnor, hvilka lifvet ofta kanske farit värst fram med. Kvinnor t. ex., hvilka som änkor och ogifta mödrar icke på annat sätt än genom frukterna af sitt arbete kunna lämna sina barn fysisk vård och skoluppfostran, eller hvilka, utan möjlig-

het till hederlig försörjning, lätt hemfalla till prostitution, fysiskt fördärf och andlig förnedring.

Skall nattarbetsförbud införas, bör ett sådant förbud, utom i undantagsfall, där bearbetning af råvaran sådant fordrar, *gälla likaväl man som kvinna*. Då bortfaller konkurrensfrågan, principen om rätt och orätt.

Arbeterskan är ännu icke så utvecklad, att hon i allmänhet vore i stånd att, i en fråga som denna, föra sin egen talan. Hon följer lätt partiledares mening, som ju icke alltid kunna ha en fullständig inblick i förhållandena. Ej heller har hennes mening blifvit hörd, för och motskäl för henne förklarats, där lagreformer angående hennes lifsfrågor blifvit afgjorda. En lag som denna kommer till stånd, hon tvingas att åtlyda den. Man åberopar sig på utlandet, hvarest kvinnan vid reformernas införande icke heller blifvit hörd. Kvinnorna saknas visserligen då lagenligt i fabrikernas nattarbete, och hvad som för ögonen synes är sålunda för mången tillfredsställande, men hvem täljer den moraliska ruin, som följer en oändamålsenlig om ock högst välment åtgärd i spåren, där kvinnan genom de kringgårdande lagparagraferna funnit allt färre möjligheter till en hederlig utkomst! Ha väl upphofsmännen till förbundets uppkomst utom fabriken rayon följt dess värkningar, jag ville säga dess — förödelse!

För enhvar, man eller kvinna, är nattarbete motbjudande. Det är därför antagligt, att om man frågade arbeterskan, huruvida hon genom lagförbud vill slippa nattarbetstungan, hon i de flesta fall utan betänkande skulle svara, att detta vore en lycklig utväg. Att en sådan reform hos oss komme att värka ingripande äfven på möjligheterna att få dagarbete, kan hon naturligtvis först för sent inse. Hennes erfarenhet öfverhufvudtaget sträcker sig icke till att kunna bedöma allmänna förhållanden, så att hon i tid kunde framträda med sin mening. Lätt ledd af förklaringen, att man så anordnat saken för kvinnan i många andra länder, skall hon måhända äfven hos oss

tyst gå det hårda öde till möte, som uppstår genom en af lagparagrafer ytterligt begränsad arbetsfrihet.

Man åberopar sig alldeles för ofta på att liknande reformer äro vidtagna i utlandet. Man vill gör troligt, att eftersom utlandet mångenstädes funnit för godt att förbjuda kvinnan i alla åldrar nattarbete, så böra vi snarast möjligt följa exemplet. Men känner man då hos oss verkligen följderna af reformens införande i utlandet? Det ges därvid fullständigt motsägende uttalanden. Vid ett ytligt betraktande synes det vara till välsignelse, men å andra sidan har framhållits, hurusom männen utträngt kvinnorna t. o. m. från deras mest traditionella arbetsområden såsom t. ex. tvättinrättningarna. Allt flere röster höjas, som vilja påstå att eländet i hemmen tilltagit. Att kvinnan, utträngd genom skyddslagstiftningen från flere arbetsområden, i stället tager emot hemarbete från fabrikena till underpris. Hon är nödsakad att förskaffa sig allt slags hemarbete, t. o. m. aflönadt med några penni per dag, hvarvid för att öka den orimligt låga förtjänsten hela familjen hjälps åt. Hemmen blir sålunda små fabriker med dag- och nattarbete för ung och gammal ofta i de uslaste lokaler, utan att dessa hemfabriker kunna indragas under näringslagens föreskrifter. Det finns också dem, som vilja påstå att prostitutionen tilltagit och ställa dessa siffror i sammanhang med skyddslagens tillämpning.

I alla fall äro här af beroende förhållanden af den allvarliga art, att det, utan någon garanti för ett bättre sakernas läge, synes mer än vågadt att kasta sig in på en skyddslagstiftning utan föregående allsidig undersökning af förhållandena. En skyddslagstiftning kan, om den icke är grundad på en sådan, bli ett det hårdaste förtryck för den enskilda samhällsmedlemmen.

Det har framhållits, att Sverige, Norge, Danmark och Finland ännu icke följt flere af de stora industriländernas exempel att förbjuda nattarbete för kvinnan. Mig synes förhållandet synnerligen normalt, talande för att de mindre

industriländerna gått sin naturliga utvecklingsgång, ordnande förhållanden icke efter de stora världsmallarna, utan efter sina egenartade möjligheter. Åtgärder, som på grund af ett ingripande i myndig kvinnas arbetsfrihet visserligen icke kunna försvaras, ha likväl lättare kunnat genomföras i mycket stora industrisamhällen med hundratusentals arbetare, där alla och allt inpassas efter de stora möjligheterna, men kunna icke alltid utan våda tillämpas i små förhållanden, där ett jämförelsevis oföretagsamt folklyne och öde, ofta af arbetsbrist lidande bygder öka svårigheterna.

Påståendet att kvinnan i sedligt afseende skulle lida af nattarbetet är delvis sant. Tvifvelsutän gör hon det, där inte sedliga förutsättningar förefinnas i karaktären, likaväl som hon också kan hänge sig åt lättsinne i sammanhang med de öfverallt förekommande nattliga nöjestillställningar, hvilka man aldrig med lagparagrafer sökt afhålla henne ifrån. Hos oss, där de manliga kamraterna så lifligt uppträdt till arbeterskans sedliga försvar, är det att hoppas, att de själfva skola ställa på sig sådana kraf, att de icke vilja förleda nattarbeterskorna till sedliga förvillelser, utan tvärtom på sina arbetarmöten, ungdomsföreningar o. s. v. genom föredrag, diskussioner och samtal uppmuntra och stöda hvarandra i goda föresatser. Med viljan sålunda styrkt är det att hoppas, att ett i grunden etiskt anlagdt folk, genom en slik högre invärkan än tvingande lagparagrafer, de där inskränka kvinnans arbetsfrihet, skall vinna ett varaktigare värn för lifvets frestelser i en sedligt utbildad karaktär. I fabriksvärksamheten påträffas visserligen också olyckliga, depraverade element, men torde nattarbetet icke vara orsaken därtill, hvilket framgår af det stora antal aktningsbjudande kvinnor, som ehuru skiftesarbeterskor, likväl ända in i ålderdomen stått moraliskt starka i samarbete med sina manliga kamrater i fabrikena.

Man tager icke nog i betraktande, att fabriksarbeterskan också är familjeförsörjare: hon är änka och måste

enligt lag försörja sina barn, hon är en olycklig, öfvergifven ogift moder med samma skyldigheter, hon är ogift kvinna och måste arbeta för egen eller åldriga anförvandters utkomst. Såsom hustru till en vanför eller försupen man ställer lifvet också stora kraf på henne för familjens underhåll. Kort sagdt, det gäller för henne att stå stark i den hårda kampen. Ju flere möjligheter hon har till förvärf, desto mindre lätt dukar hon under, hvaremot arbetsbrist och afsaknad af ett tillräckligt aflönadt arbete är genaste vägen till förfall. Må man då snarare öka än minska arbestmöjligheterna för henne och därjämte afhjälpa henne till att vinna den moraliska styrka, som erfordras för att kunna stå emot förvillelserna, hvilka kunna nå henne i natt- som i dagarbetet, likaväl som öfverallt i lifvet, där hon går fram. Må hon af behålla sin arbetsfrihet, men må henne gifvas allt flere och bättre möjligheter till bildning och sedlig uppfostran!

Vår arbetarskyddslag innehåller f. n. en begränsning af kvinnans arbetstid endast så till vida, att personer under 18 år förbjudits deltaga i nattarbetet. Den vuxna kvinnan däremot jämställs med den vuxna mannen beträffande arbetstiden.

Frågan om att inskränka kvinnans arbetsfrihet har hos oss visserligen behandlats af ett tillräckligt stort antal kommitterade. Men synes det som om saken icke borde förberedas endast på sammanträden. Måhända vore det skäl att t. ex. först statistiskt utröna:

- 1:o huru stor % kvinnor, som i de olika industrierna sysselsättas i nattarbete, huru många ogifta, änkor, hustrur.
- 2:n huru många fabriker, som kunde sysselsätta en särskild dag- och nattpersonal, samt hvilka som kunde anskaffa bostäder i våra öde bygder åt dubbel arbetspersonal.
- 3:o i huru många fabriker kvinnan kunde få kvarstå i

dagarbetet, om hon förvägras tillstånd att delta i nattarbetsskiftet.

- 4:o borde utrönas kvinnornas egen mening om inskränkt arbetsfrihet, efter det att fabriken förklarat sig icke kunna sysselsätta dem i enbart dagarbete.
- 5:o i hvilken mån nattarbetsförbudet skulle inskränka för henne möjligheterna till säsongarbete.
- 6:o huru många fabriker som anse sig kunna utvidga lokaler, öka antalet maskiner, arbetarbostäder m. m. för att möjliggöra enbart dagarbete.
- 7:o kunde måhända i någon mån införskaffas kännedom om huru nattarbetsförbudet i utlandet invärkat på hemmen och den enskilda, ogifta kvinnans lif, icke enbart huru kvinnornas frånvaro i nattarbetsskiftet ter sig för en ytlig betraktare.

Dessa och andra omständigheter borde utrönas förr än ett afgörande steg tages till tusentals kvinnors störtande i ekonomisk och moralisk ruin.

En skyddslag, som bestämmer att kvinnan får vara i nattarbete under 8 timmar per dygn, är lika olyckligt funnen intill dess att s. k. normalarbetsdag blir gällande såväl för man som kvinna. Fabrikerna kunna under nuvarande förhållanden lika litet sysselsätta henne under 8 timmar af natten som under enbart dagarbete. Bland arbeterskor har icke sällan uttalats den förhoppning, att nattarbetsfrågan kunde lösas i sammanhang med frågan om 8 timmars arbetsdag för alla. 8 timmar i tre skiften per dygn skulle bli betydligt mindre betungande, då nattarbetsskiftet, utgörande blott en ringa del af dygnet, dessutom skulle återkomma endast hvar tredje vecka. Man kan inte annat än lifligt förena sig i den önskan, att lösningen af de två stora frågorna på tidens program kunde sammangå i ett gemensamt afgörande: 8 timmars arbetsdag, lika för man och kvinna.

Vera Hjelt.

Helsingfors 1906. Aktiebolaget Handelstryckeriet.

